

АНТРОПОЦЕНТРИЧНА ПАРАДИГМА ЯК БАЗОВА ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ГЕНДЕРУ

Щербицька В. В., *Дніпропетровська Державна
Фінансова Академія, асист. кафедри іноземних мов*

На сьогоднішній день гендерні дослідження є одними із самих значущих явищ сучасної лінгвістики, багато в чому, вони відбивають тенденції ХХІ століття, до однієї з яких належить сформована на рубежі століть антропоцентрична парадигма.

Гендерні дослідження, у центрі яких знаходиться окремо взята людина певної лінгвокультури зі своїми особливостями й характеристиками, стають невід'ємною частиною як соціально й гуманітарно-орієнтованих наук, так і власне лінгвістичних наук. Гендер (соціокультурна стать) трактується як феномен, що вміщає в себе цілий комплекс соціальних, психологічних аспектів, а також культурних установок, породжених суспільством індивідів, що й впливають на поведінку. Суттєвою характеристикою людини є її соціокультурна або гендерна належність, яка прямо залежить від біологічної статі й має своє вираження в мові. Гендерний підхід у лінгвістиці продовжує ідеологію антропоцентризму, дозволяє повніше враховувати людський фактор у мові [1, 18] завдяки інтеграції суміжних дисциплін (філософії, психології, соціології, антропології, біології, і т.д.), дані яких неможливо не враховувати при вивченні мовних явищ. Очевидно, що вивчення гендеру неможливо без розгляду антропоцентричної парадигми, у центрі уваги, якої перебуває людина, здатна до мовної діяльності.

Антропоцентрична парадигма, на думку В.А. Маслової, переключає інтереси дослідника з об'єкта на суб'єкт пізнання, аналізується людина в мові й мова в людині. У якості основних напрямків, що формуються в рамках даної парадигми, називаються когнітивна лінгвістика й лінгвокультурологія [1, 64].

Необхідно відзначити, що хоча більшість учених відзначають існування антропоцентричної парадигми, деякі все-таки ставлять під сумнів зведення антропоцентризму в статус парадигми на тій підставі, що він вважається онтологічною, а не методологічною установкою [2, 51].

Наприклад, І.А. Угланова у своїй статті «Чи існує мейнстрим у сучасній лінгвістиці?» пише наступне: «Антропоцентризм я схильна вважати не парадигмою, а якимсь перехідним етапом. Лінгвістика не може визначитися, застрягла в комусь своєму власному мейнстрімі. Від структуралізму откредитилася, але в постмодерн теж не вписалася,

причому саме лінгвістика, а не семіотика. Ми вихоплюємо з постмодерністическої семіотики, взагалі з постмодерна, окремі форми, але вони в нас ...стають якимось фарсом, просто пафосом» [2, 163].

Однак, антропоцентризм (або антропоцентрична парадигма), як говорилося раніше, виділяється практично усіма сучасними дослідниками.

Л.А. Манерко вважає, що «поняття антропоцентричної парадигми зв'язується з людиною, з розкриттям її сутності, її ролі й участі її свідомості, тому що *antropos* у перекладі із грецького «людина», а латинське *centrum* – «центр», тобто дана парадигма орієнтована на людину, розкриття людського фактора в мові» [3, 53].

На думку М.В. Піменової і О.Н. Кондратьєвої джерела антропоцентричної парадигми сходять до ідей В. фон Гумбольдта і Є. Бенвениста. Саме В. фон Гумбольдт уперше відзначив, що «людина стає людиною тільки через мову, у якій діють творчі першосили людини, її глибинні можливості. Мова є єдина духовна енергія народу» [4, 314]. Є. Бенвенист одну із частин «Загальної лінгвістики» так і назвав – «Людина у мові».

У вітчизняній лінгвістиці про антропоцентризм як основний принцип сучасної лінгвістики заговорив Ю.С. Степанов, аналізуючи концепцію Є. Бенвениста: «Мова створена по мірці людини, і цей масштаб відображений у самій організації мови; відповідно до нього мова й повинна вивчатися. Тому у своєму головному стовбурі лінгвістика завжди буде наукою про мову в людині й про людину в мові» [5, 15].

Антропоцентричний підхід до вивчення мови, знайшов своє відображення в новому розділі лінгвістики - антрополінгвістиці.

Говорячи про антропоцентризм, необхідно відзначити, що основний принцип його лінгвістичних досліджень полягає в тому, що «наукові об'єкти вивчаються насамперед по їхній ролі для людини, по їхньому призначенню в її життєдіяльності, по їхнім функціям для розвитку людської особистості і її вдосконалення... людина стає точкою відліку в аналізі тих або інших явищ, вона залучається у цей аналіз, визначаючи його перспективи й кінцеві цілі. Він знаменує...тенденцію поставити людину в главу кута у всіх теоретичних передумовах наукового дослідження й обумовлює його специфічний ракурс» [1, 212].

Отже, антропоцентрична парадигма виводить на перше місце людину, а мова вважається її головною характеристикою, найважливішою складовою.

Література

1. Кубрякова Е.С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира. – М., 2004.
2. Угланова И.А. (Филологические заметки: межвуз. сб. науч. тр. Вып. 4: в 2 ч. / Отв. Ред. Т.И. Ерофеева, Я. Мойсеева-Гушева, Ж. Кнап ; Перм. ун-т. – Пермь; Скопье; Любляна, 2006. – Ч.1. – С. 163–173.
3. Манерко Л.А. Терминосистема в традиционной и когнитивно-коммуникативной лингвистике. // Научно-техническая терминология. Вып.1 - М., 2004. – С. 48-52. с. 53
4. Фон. Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию. – М.: Прогресс, 1984.с314)
5. Степанов Ю.С. Эмиль Бенвенист и лингвистика на пути преобразования / вступ. ст. // Бенвенист Э. Общая лингвистика. – М.: УРСС, 2002. – С. 15

Наук. кер. – Ніконова В. Г., *д-р філол. наук., проф., завідувач кафедри англійської філології факультету перекладачів Київського національного лінгвістичного університету*